

Derleme Makalesi

Türkiye’de Organik Tarımsal Üretimde Örgütlenme Modellerinin İncelenmesi*

Investigation of Organizational Models in Organic Agricultural Production in Turkey

Şeyma KAHVECİ Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi seymakahvecite@gmail.com https://orcid.org/0000-0002-8754-8057		Yener ATASEVEN Doç.Dr. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü yenerataseven@hotmail.com https://orcid.org/0000-0003-0590-5493	
Makale Gönderme Tarihi 10.09.2020	Revizyon Tarihi 13.10.2020	Kabul Tarihi 03.11.2020	

Öz

Organik tarımsal üretim yapan çiftçiler organik pazarlar ve diğer organizasyonlarla bir araya gelmekte ve hem kendi gelirlerini arttırmakta hem de tüketicilerin isteklerine çözümler sunmaktadırlar. Organik tarımın Türkiye’deki gelişimini sınırlandıran bazı temel problemler bulunmaktadır. Bu problemlerin başında organik tarım yapan üreticilerin örgütlenme yoluyla bir araya gelememeleridir. Bu çalışmada organik tarımsal üretimin geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla Türkiye’deki ekonomik örgütlenme modelleri incelenmiş ve çeşitli değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu çalışma literatüre dayalı olarak hazırlanmıştır; literatür taraması neticesinde mevcut kaynaklar incelenmiş, bu kaynaklar çeşitli açılardan değerlendirilerek yorumlamalar yapılmıştır. Sonuç olarak; Türkiye’de organik tarımsal üretimde üretici birliği altında grup bazlı örgütlenmenin daha fazla olduğu ve bu gruplar içerisinde de örgütlenmenin 8 birlik ile en fazla meyvecilik grubunda olduğu tespit edilmiştir. Araştırma neticesinde üretici birliklerinin yanında ayrıca kooperatiflerin, Topluluk Destekli Tarım modelinin ve üreticileri derneklerinin de olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Organik tarım, tarımsal örgütlenme, örgütlenme modelleri, Türkiye

Abstract

Farmers do in organic agricultural production come together with organic bazaars and other organizations and they both increase their own income and offer solutions to consumers’ wishes. There are some basic problems that limit the development in Turkey. One of the main problems is that the producers engaged in organic agriculture cannot come together through organization. In this study, the economic organization models have been examined in Turkey in order to contribute to the development of organic agricultural production and made various evaluations. This study has been prepared based on the literature; as a result of the literature review, present sources were examined, and interpretations were made by evaluating these sources from various angles. As a result; it has been determined that group-based organization on producer union is more than others in organic agricultural production in Turkey and fruit growing is the most with 8 unions in these groups. As a result of the research, it was seen that there are also cooperatives, Community Supported Agriculture model and producers associations besides producer unions.

Keywords: Organic agriculture, agricultural organization, organizational models, Turkey

* Bu makale Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Şeyma KAHVECİ tarafından savunulan ve Doç. Dr. Yener ATASEVEN danışmanlığında hazırlanan Yüksek Lisans seminerinden üretilmiştir.

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Kahveci, Ş., Ataseven, Y. 2020. Türkiye’de Organik Tarımsal Üretimde Örgütlenme Modellerinin İncelenmesi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(4), 2341-2360

1. Giriş

Çıktı miktarını ve üretici karını artırmayı hedefleyen geleneksel tarım yönteminin ekolojik sistem ve insan sağlığı üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin fark edilmeye başlanması çevreye duyarlı insanların konu üzerine odaklanmasına neden olmuştur. Bunun üzerine ekolojik sisteme zarar vermeyen ve üretimin sürdürülebilirliğini destekleyen çevre dostu üretim yöntemlerinin geliştirilmesi gündeme gelmiştir (Pektaş, 2019). Geliştirilen yöntemler arasında öne çıkan organik üretim sistemi ile birlikte tarımsal üretim sürecinde yeni bir yapısal değişim dönemi başlamıştır. Yaşanan bu yapısal değişim, gelişmiş ülkelerde yüksek düzeyde olan sağlıklı yaşam bilinci ile birlikte oluşan talebe bağlı olarak hız kazanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler ise bu sürece daha çok söz konusu ürünlere yönelik olarak artan dış talebe cevap verme isteği neticesinde dahil olmuşlardır (Ayla ve Altıntaş, 2017). Organik tarımın daha çok küçük ölçeklerde yapılması maliyetleri arttırmakta ve üretim-tüketim açısından doğru planlamanın yapılamaması sonuçlarını doğurmaktadır. Bu gibi sorunlara çözüm olarak ise organik tarım üreticilerinin bir araya gelerek kurdukları modeller ön plana çıkmıştır (Kurtar ve Ayan, 2004).

Türkiye’de tarım sektörünün karşı karşıya olduğu birçok sorun bulunmaktadır. Bu sorunların başında üreticilerin küçük işletmelerden oluşmaları, ürün verimliliği ve üretim maliyetlerinin yüksek olması, üreticilerin ürünlerinin genellikle dolaylı olarak düşük fiyatlarla pazarlamaları gelmektedir. Bu sorunların temelinde ise üreticilerin yeterince ve etkili olarak örgütlenmemeleri yatmaktadır (Topuz ve Diğ., 2017). Tarımsal üretimi arttırmanın, kaliteli ürün elde etmenin ve tarım ile uğraşanların yaşam düzeylerini yükseltmenin en önemli yollarından biri üreticilerin etkili bir biçimde örgütlenmesidir. Gelişmiş ülkeler incelendiğinde tarımın gelişip sanayileştiği ve üreticilerin de örgütlendiği görülmektedir (Kınıklı ve Diğ., 2017).

Türkiye’de tarım sektörünün karşılaştığı örgütlenme sorunu sektörün en önemli sorunlarından biri olarak nitelendirilmektedir (Kaya ve Diğ., 2019). Gelişmekte olan ülkelerin tarımındaki yapısal bozuklukların giderilmesinde üreticilerin eğitilmesinde ve bilgilendirilmesinde örgütlenme önem kazanmaktadır. Üreticilerin kırsal alanlarda dağınık yaşamaları, alıcı ve satıcılar karşısında güçsüz olmaları, ekonomik ve mesleki çıkarlarını korumak amacıyla üreticileri meslek odaları, kooperatifler, sendikalar, dernekler gibi farklı örgütler kurmaya itmiştir (İnan ve Diğ., 2005).

Organik tarımsal üretimde üretici birlikleri veya kooperatifler şeklinde örgütlenme modelleri organik tarımın potansiyelinin geliştirilmesi adına çerçeveler sunmaktadır. Bu çalışmada da organik tarımın yaygınlaşması ve var olan potansiyelinin geliştirilmesi amacıyla organik tarımsal üretimdeki örgütlenme modelleri incelenmiştir. Çalışmanın konuları arasında tarımda örgütlenme ve organik tarım gibi iki önemli ve kapsamlı konu olması nedeniyle bu iki konu genel hatları ile ele alınmış ve sadece bu iki konunun kesiştiği ve organik tarımsal üretim kapsamında ele alınan örgütlenme modellerine odaklanılarak bu makale hazırlanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, Türkiye’de organik tarımsal üretimin geliştirilebilmesi ve yaygınlaştırılabilmesi için örgütlenme modellerinin incelenmesidir. Türkiye’de organik tarımsal üretimde örgütlenme konusunu daha önce inceleyen çalışmaların bulunmaması ve bu konunun ilk kez bu çalışma ile incelenmesi çalışmayı önemli kılan en önemli noktalardan birisidir.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışma literatüre dayalı olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye’de organik tarımsal üretimde örgütlenme konusundaki internet kaynaklarından ve veri tabanlarından yararlanılmıştır. Çalışma yöntemi ise 2 aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, konu ile ilgili olarak literatür taraması yapılmıştır. İkinci aşamada ise incelenen literatür kaynaklarının çeşitli açılardan değerlendirilmesi, yorumlanması ve sentezlenmesi yapılarak Türkiye’de organik tarımda örgütlenme açısından genel görünümün incelenmesi amaçlanmıştır.

3. Araştırma Bulguları

3.1. Tarımda Örgütlenme

Örgütlenme genel anlamda birlikte yaşama ve hareket etme, ortak çalışma ve kurumsallaşma olarak tanımlanabilir. Bir toplumda örgütlenmenin yaygın ve güçlü olması gelişmişliğin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Rehber, 2013). Tarımda verim ve kaliteyi artırmanın, tarımla geçinen nüfusun refah düzeyini yükseltmenin en önemli koşullarından birisi üreticilerin sağlam ve etkili bir örgütlenme yapısına dahil olmalarıdır (Karadaş ve Diğ., 2015).

Türkiye’de çok sayıda tarım ve üretici örgütü bulunmasına rağmen tarımda örgütlenme henüz yeterli seviyede değildir. Özellikle mevzuattan kaynaklanan sorunlar (çok sayıda ve birbiriyle çelişen mevzuatın bulunması), mali sorunlar, örgütlenme bilincinin tam olarak yerleşmemesi ve tarım kesiminde eğitim düzeyinin düşük olması örgütlerin gelişimini engellemekte ve onları bir anlamda kamuya bağımlı kılmaktadır. Oysa gelişmiş ülkelerdeki özerk ve bağımsız üretici örgütleri tarım politikalarının oluşumunda etkili olmaktadır (Anonim, 2019c).

Türkiye’de tarım sektöründeki üreticiler farklı modeller altında örgütlenmişlerdir. Mesleki örgütler olarak hemen her il-ilçede ziraat odaları, ayrıca üretici dernekleri ve zirai vakıflar mevcuttur. Ekonomik örgütler olarak sınıflandırılacak kooperatifler ve birlikler yaygın örgütlenme biçimleridir. Örgütlerin bazıları girdi temini (sulama kooperatifleri), bazıları pazarlama kanalında (Tarım Satış Birlikleri) görevler üstlenmişken bazıları da (Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri ve Tarım Kredi Kooperatifleri) her iki işlevi de üstlenebilmektedir.

Tarım sektörünün desteklenmesinin en önemli nedenlerinden birisi tarımın doğa koşullarından büyük ölçüde etkilenmesi, bu durumun da elde edilecek ürün miktarı ve kalitesi üzerinde önemli etkiler ve dalgalanmalar yaratabilmesidir. Bu durumun tüketici fiyatlarında ve dolayısıyla üretici gelirlerinde istikrarsızlık yaratmasının önüne geçebilmek ancak bir örgütlenme modeli yaratılarak mümkün olmaktadır (Anonim, 2019d). Burada önemli olan nokta ise destekleme ile örgütlenme arasındaki bağlantının doğru bir şekilde ortaya konulmasıdır.

Türkiye’de kamu örgütlenmesinin başrolünde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne göre Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) yer almaktadır. Kamu örgütlenme deseninin yardımcı rolünü ise Ticaret Bakanlığı üstlenmektedir. Ticaret Bakanlığı’nda bulunan Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin kuruluş ve denetleme faaliyetleri ile ilgilenmektedir. Yardımcı olarak İçişleri Bakanlığı’na bağlı çiftçi dernekleri ve vakıfları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı da rol oynamaktadır (Anonim, 2019b).

3.2. Türkiye’de Organik Tarımsal Üretimde Örgütlenme Modelleri

Türkiye’de tarım sektöründe örgütlenmenin yeterli düzeyde olmadığı bu konuda yapılan birçok çalışma neticesinde ortaya konulmaktadır. Bu durum, organik tarım alanında da ortaya çıkmaktadır. Organik tarımda en önemli sorunlardan birisi üreticilerin örgütlenmesi ile ilgilidir. Örgütlenmenin zayıf olması nedeniyle küçük alanlar için kontrol ve sertifikasyon kuruluşları ile anlaşmalar maliyeti artırıcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Burada üreticinin önünde iki seçenek vardır. Bunlardan birincisi, sermayesi güçlü büyük şirketlerin organik ürün pazarlayan yabancı firmalarla sektöre girmesi şeklindedir. İkincisi ise, üreticilerin hızla örgütlenerek kooperatifler ve üretici birlikleri şeklinde üretime ve ürünlerin değerlendirmesine girmesidir.

Toprağa, tohuma, üreticiye, ürünlere karşı sadece kar elde etmek ve verimlilik sağlamak amacıyla olan yaklaşımların aksine küçük aile işletmeleri, üretici birlikleri ve kooperatifleri tarımsal sürdürülebilirliğe ve çevreye daha çok değer vermektedirler. Bu nedenle Türkiye’de organik tarımın yaygınlaştırılmasının ve pazardaki payının artırılmasının sağlanması adına örgütlenme anlayışı geliştirilmelidir.

Türkiye’de organik tarımda üreticilerin, tüketicilerin, sanayicilerin ilgi alanına giren birçok örgütlenme modeli bulunmaktadır. Ancak, bu çalışma kapsamında organik tarımsal üretim dikkate alınarak var olan örgütlenme modelleri incelenmiş ve çeşitli değerlendirmeler,

yorumlamalar ve öneriler getirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda bu bölümde; Türkiye’de organik tarımda üretici birlikleri, kooperatifler ve üretici dernekleri incelenmiştir. Bunların yanında tarımsal örgütlenme yapısının yeni şeklini oluşturan yapıya göre ekonomik örgütlenme içerisinde yer almasa da organik tarım alanında var olan örgütlenme modellerinden olan Topluluk Destekli Tarım (TDT) modeli de bu çalışma kapsamında ele alınmıştır.

3.2.1. Türkiye’de organik tarımda üretici birlikleri

Organik tarımsal üretimde üretici birliklerinin çiftçiler ve organik tarımın geliştirilmesi adına ne tür faaliyetler yaptığı, kuruluş amaçlarının neler olduğu, birlik organlarının nelerden oluştuğu ile ilgili örnek bir belge TOB Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmıştır. Organik ürün yetiştirici birliği örnek tüzüğü adı verilen belgede bu birliklerin çalışma konularından bazıları aşağıda verilmiştir (Anonim, 2019e):

- Üyelerin ürettikleri ürünlerle ilgili piyasa araştırmaları yapmak ve yaptırmak.
- Üyelerinin ürettiği ürünlere pazar bulmak, pazar arzını düzenlemek.
- Üyelerine üretim teknikleri, hasat, depolama, paketleme konularında teknik destek sağlamak.
- Üyelerine girdi temininde yönlendirici yardımlarda bulunmak.
- İç pazara ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağlamak.
- Eğitim ve buna ilişkin sertifika vermek, yayım hizmeti vermek, danışman hizmeti sağlamak.
- Ürün kalitesini iyileştirici tedbirler almak ve ürün standartlarını uygulamak.
- Çiftlik düzeyinde yapılan tarımsal uygulamaları izlemek, kayıtlarını tutmak ve belge düzenlemek.
- Paket ve ambalajlarla ilgili standartların uygulanmasını sağlamak.
- Üyeleri adına ürün depolanmasını sağlamak, gerektiğinde bu amaçla depo kiralamak veya kiralanmasına yardımcı olmak.
- Ürünlerin tanıtımıyla ilgili faaliyetlerde bulunmak.

Söz konusu bu belgede; üyelik şartları ve üyeliğe kabul, üyelerin hakları ve yükümlülükleri, üyeliğin sona ermesi, üyelik aidatı ve ödeme şekli, birliğin organları, birliğin feshi ve tasfiye, mali hükümler başlıkları da yer almaktadır. TOB tarafından böyle detaylı bir örnek metin hazırlanmasındaki amaç Türkiye’de organik tarım yapan çiftçilerin birlik kurarak daha güçlü ve sürekli üretim yapmalarını sağlamalarını teşvik etmektir.

Tablo 1. Türkiye’de Organik Ürün İle İlgili Üretici Birlikleri

Üretici Birliği	Birlik Sayısı	Üye Sayısı
<i>Grup Bazlı</i>	<i>18</i>	<i>1.522</i>
Organik Meyve	8	161
Organik Tahıl	6	1.294
Organik Sebze	2	32
Organik Bakliyat	1	16
Organik Tarla	1	19
<i>Ürün Bazlı</i>	<i>13</i>	<i>916</i>
Organik Fındık	6	604
Organik Zeytin	2	52
Organik Çilek	1	109

Organik Kayısı	1	23
Organik Kırmızı Et	1	63
Organik Muz	1	48
Organik Süt	1	17
Toplam	31	2.438

Kaynak: Anonim, 2020a (30.06.2020 itibari ile)

Türkiye’de organik tarımsal üretimde üretici birlikleri 6/7/2004 tarihli ve 25514 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 5200 Sayılı “Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu”na göre kurulmaktadır. Tablo 1’de de görüleceği üzere Türkiye’de organik tarımsal üretimde birlikler grup ve ürün bazlı bir araya gelmektedir. Toplam 31 üretici birliği ve 2.438 üye bulunmaktadır.

Türkiye’de organik tarımsal üretim kapsamında örgütlenmenin en fazla olduğu alan üretici birlikleri olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de organik ürün ile ilgili üretici birliklerinin sayısı ve üye sayıları Tablo 1’de görülmektedir. Buna göre Türkiye’de üretici birliği altında organik üretimde örgütlenmenin en fazla olduğu grup meyveciliktir. Meyveciliği tahıl birlikleri takip etmektedir (Tablo 1).

Grup ve ürün bazlı üretici birlikleri incelenirken literatürde bulunan mevcut bilgilere ulaşılmaya çalışılarak en geniş bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, internet ortamındaki veri tabanları ve ilgili birliklerin kendi internet sayfalarının incelenmesi yolu ile mevcut bilgilere ulaşılması yoluna gidilmiş ve bu bilgilerin değerlendirilmesine ve yorumlanmasına çalışılmıştır. Bu kapsamda; herhangi bir bilgiye ulaşılamayan üretici birliklerinin (örneğin Bursa, Malatya, Ankara Organik Meyve Üreticileri Birliği; Muş (Korkut), Ankara Polatlı ve Haymana Organik Tahıl Üreticileri Birliği; Bitlis Organik Tarla Bitkileri Üreticileri Birliği) de olduğu ifade edilmelidir.

Grup Bazlı Üretici Birlikleri

a. Organik Meyve Üreticileri Birliği

Türkiye’de organik meyve üretiminde toplam 8 adet üretici birliği bulunmaktadır. Bunlar; Tokat, Bursa, Malatya (2 adet), Rize, Diyarbakır, Adıyaman ve Ankara’da bulunmaktadır. Bunlardan ilk kurulan birlikler ise 2009 yılında kurulan Tokat ve Rize’deki birliklerdir. Ankara, Bursa ve Malatya’daki birliklere dair bilgilere ise ulaşamamıştır.

Niksar İlçesi Organik Meyve Üreticileri Birliği; üye sayısı bakımından 2020 Haziran verilerine göre 35 üretici ile ilk sırada gelmektedir. Tokat Niksar’daki Birlik kapsamında, 1.100 dekar organik meyve bahçelerinde ceviz, elma, armut, kiraz vb. gibi meyveler yetiştirilmektedir. Niksar’daki Birlik ayrıca zaman zaman tarla günleri ve eğitim faaliyetleri yapmaktadır. Bunların yanında, Serenli Belediyesi’nin iş birliği ile Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)’nın desteklediği Organik Gıda Üretim Projesi ile Birliğe kayıtlı üyelerin çoğunun organik üretimlerini gerçekleştirdikleri Serenli beldesinde Organik Gıda Üretim Atölyesi açılmıştır. Bu atölye çalışması ile 20 ev kadını ile yaşları 15-29 arası olan 20 gence iş imkanı sağlanması amaçlanmıştır.

Malatya’da iki adet Organik Meyve Üreticileri Birliği vardır. 2014 yılında kurulan birliklerden birisi Malatya Darende, Hekimhan ve Yazıhan ilçeleri ve diğeri de Yeşilyurt, Akçadağ ve Doğanşehir ilçeleri Birlikleridir.

Fındıklı İlçesi Organik Meyve Üreticileri Birliği; Rize’de 2009 yılında 250 üretici ile kurulan Birlik şu anda 20 üretici ile faaliyetlerine devam etmektedir. Kurulduğu ilk yıllarda yöresel meyve üretiminin ilçede yok olmaması ve bu ürünlerin üretiminin yaygınlaşması amacıyla Birlik ilk aşamada dallarda kalan, çürüyüp dökülen meyvelerin israfını önlemeyi ve bunları ekonomiye

kazandırmayı hedeflerken daha sonra gerçekleştirilen meyve kurutma projesi ile günümüzde bu meyveleri kurutularak ekonomiye kazandırmaktadır.

Dicle İlçesi Organik Meyve Üreticileri Birliği; Diyarbakır ilinde 2012 yılında 17 üretici ile kurulmuştur. Birliğin kuruluşunda GAP Organik Tarım Küme Projesi etkili olmuştur. Yılda 300 ton civarında organik üzüm üretimi gerçekleştirilmektedir. Bu ürünlerin yanında ayrıca üzüm suyu, pestil, şıra ve benzeri katma değerli ürünler üretilmesine yönelik çalışmalar planlanmaktadır. Birlik'te şu anda 3 tarım danışmanı yürütülen çalışmaları takip etmek üzere istihdam edilmektedir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin bölgedeki organik tarım faaliyetlerini teşvik etmek üzere sertifikasyon ve organik üretime ilk başlangıç masraflarının karşılanması yönünde bir çalışması da bulunmaktadır. Birlik "Organik Nohut, Buğday, Üzüm Bitkilerinden Elde Edilen Taze Doku Suyunun Paketlenmesi ve Organik Mamul Haline Dönüşüm Projesi"ni 2015-2016 yılları arasında gerçekleştirmiştir. Proje ile organik üretim yapan ve yapacak olan üreticilere ek gelir yaratılması, meyvecilik yapan üreticilerin sıra arası bıraktığı boşluklarda ara tarım yaparak ve kendilerine ait kuru tarım ve boş alanların değerlendirilmesi sağlanarak organik buğday ve arpa çimleri yetiştiriciliği yapılması amaçlanmıştır. Birlik tarafından uygulanan bir diğer proje de 2015-2016 yıllarında gerçekleştirilen "Diyarbakır İlinde Organik Üzüm Yetiştiriciliğinin Yaygınlaştırılması Projesi"dir. Projenin temel amacı; Diyarbakır ilinde organik üzüm ve üzüm ürünleri (kuru üzüm, pekmez, pestil, sucuk vb.) değer zincirinin güçlendirilmesine ve ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliğinin artırılmasına katkıda bulunmaktır.

Besni İlçesi Organik Meyve Üreticileri Birliği; Kalkınma Bakanlığı İpekyolu Kalkınma Ajansı tarafından Adıyaman ilinde 2006 yılında 75 dekarlık bir alanda %75 hibe destekli yürütülen "Organik Besni Üzümünün Markalaşması Projesi" kapsamında kurulmuştur. Bu proje, Besni üzümü çeşidinin üretimini daha da yaygınlaştırılması ve pazarlama olanaklarının genişletilmesi, ulusal ve uluslararası pazarlarda organik bir marka olarak tanınması amacı ile yürütülmüştür. Birlik, Adıyaman Besni Üzümü Menşe Adı ile aldığı coğrafi işaret çalışmasının da ortaklarından birisidir. Besni Organik Meyve Üreticileri Birliği GAP Organik Tarım Küme üyesidir.

b. Organik Tahıl Üreticileri Birliği

Organik tahıl üretiminde Türkiye'de Erzurum, Kars, Muş (Korkut), Diyarbakır (Eğil) ve Ankara'da (Polatlı ve Haymana) toplam 6 adet üretici birliği bulunmaktadır. Bu birliklerden ilk kurulan Ankara Polatlı'daki birliktir; üye sayısı en fazla olan ise 2020 yılı verilerine göre Kars'taki birliktir. Ankara'daki Polatlı ve Haymana ve Muş Korkut'taki birliklere dair bilgilere ise ulaşılammıştır.

Erzurum Organik Tahıl Üreticileri Birliği; 2006 yılında kurulmuştur. Birlik, üreticilerin gerçek anlamda organik üretim yapamadığı ve uygulamada karşılaştıkları sıkıntılardan dolayı organik tarımla uğraşan üyelerinin bilinçlenmesi, tüketicinin gerçek anlamda organik ürün tüketmesi amacıyla çeşitli üniversitelerden alanında söz sahibi akademisyenlere "Organik Ürün Kriterleri" isimli bir kitap hazırlatmıştır ve Türkiye genelinde 10 organik tahıl üreticisine göndermiştir (Anonim, 2012a). Ayrıca yaptıkları projelerle birçok başarıya imza atmıştır. Son olarak da Almanya'nın başkenti Berlin'de düzenlenen "One World Award" adlı organik tarım yarışmasında "Organik Tarımda Rastlantısal Hatalar İçin Algoritma Stratejileri Geliştirme Projesi" ile ikincilik ödülü almıştır (Kaya ve Atsan, 2013). Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından finanse edilen 60.000 TL bütçeli bu projenin genel amaçları çevre, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen tarımsal üretimin yapılması, doğal kaynakların korunması, tarımda sürdürülebilirlik, izlenebilirlik ve gıda güvenliğinin sağlanmasına yönelik organik üretimin gerçekleştirilmesine katkı sağlamaktır. Projenin kapsamı ise üretim, tüketime hazırlanma ve tüketiciye ulaştırılma aşamalarında organik gıdalara uygulanacak özel koşulları belirleyip, bunlara ilişkin uygulamanın izlenmesi ve ürünlerin sertifikalandırılmasını sağlayarak, ortakların ürettiği organik gıdaların piyasadaki diğer gıdalardan farkını ortaya koyacak iş ve uygulamalara yönelik esasların,

Türkiye’de organik ürünler üretimini düzenleyen yasa ve yönetmeliklere aykırılık taşımayacak şekilde belirlenmesidir (<https://www.cumhuriyet.com.tr>).

Kars Organik Tahıl Üreticileri Birliği; 2009 yılında kurulmuştur ve faaliyet alanı organik buğday, arpa ve yem bitkileri üretimi ve pazarlanmasıdır. Üye sayısı (1.229) bakımından organik tahıl üreticileri birlikleri arasında ilk sırada gelmektedir. Yaklaşık 40.000 hektar genişliğinde bir alanda organik üretim yapılmaktadır. Birliğin önemli çalışmalarından birisi de Kars’ın Digor ilçesinde üretilen ve “bezostaja” diye adlandırılan organik buğdayın ekmek başta olmak üzere birçok unlu mamulün üretildiği İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin iştiraklerinden Halk Ekmek’e gönderilmesidir (<https://www.aa.com.tr>).

Eğil Organik Tahıl Üreticileri Birliği; Diyarbakır’ın Eğil ilçesine bağlı Ilgın köyünde 2012 yılında 34 üretici ile kurulmuştur. Ilgın Köyü’nde, geçim kaynakları tarım olan çiftçiler uzun yıllar sadece kuru tarım yoluyla tahıl üretmiştir. Organik tarıma geçişle köydeki durum değişmeye başlamıştır. Çk paydaşlı bir organik tarım projesi köyde yaşayan 500 kişi için tahmin edilenden çok daha büyük bir etki yaratmıştır. İlk olarak köyde gerçekleştirilen çalışmalardan biri “Organik Meyve ve Tahıl Pilot Projesi” kapsamında Eğil Organik Tahıl Üreticileri Birliği kurulmuştur. Şu anda 411 üretici ile 21.000 da alanda organik tahıl üretimi yapılmaktadır. Köyde üretilen organik mercimek ve nohudun fason olarak işlenmesi, fason işleme yapılan tesisin sertifikalandırılması, ürünlerin paketlenmesi, Eğil Organik olarak birlik adına marka tescilinin yapılması ve barkod alınması sağlanmıştır. Daha önemlisi proje ile pazar odaklı üretime yoğunlaşmıştır ve bu şekilde kapasite ve verimlilik artışı sağlanmıştır. Organik Meyve ve Tahıl Pilot Projesi GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Diyarbakır Valiliği ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (UNDP) işbirliği ile yürütülmektedir (Anonim, 2019f).

a. Organik Sebze Üreticileri Birliği

Organik sebze üretiminde faal olan iki adet üretici birliği de Adana’da Merkez ve Aladağ ilçelerinde bulunmaktadır. 2007 yılında kurulan Aladağ Organik Sebze Üreticileri Birliği domates, fasulye, biber, karpuz, kavun üretimi yapmaktadır (<http://www.aladag.bel.tr>). Birliğin kurulmasının altyapısında Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi’nin 2003 yılında 10 dekar alanda domates, fasulye ve pırasada başlattığı organik üretim çalışmaları bulunmaktadır. 2007 yılına gelindiğinde faaliyet alanları genişleyerek üretim kapasitesi artınca bir araya gelen üreticiler bu Birliği kurmuşlardır.

b. Tunceli Ovacık Organik Bakliyat Üreticileri Birliği

Tunceli Ovacık Organik Bakliyat Üreticileri Birliği üreticilerin artan rekabet ortamında daha iyi şartlara sahip olmalarını sağlamak amacıyla 2013’te kurulmuştur ve 2020 yılı Haziran ayı verilerine göre 16 üretici organik bakliyat üretimi gerçekleştirmektedir. Birlik organik tarımsal üretim faaliyetlerine 2013 yılı SODES Projesi kapsamında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Ovacık İlçe Müdürlüğü’nce yürütülen “Çiftçiler Ustalaşıyor” adlı Organik Kuru Fasulye Yetiştiriciliği Projesi ile başlamıştır. Üretimin sürekliliğini sağlamak amacıyla kuruluş aşamasında sertifika alan 15 üreticiye Tunceli Valiliği Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (KDRP) kapsamında 150.000 TL bütçeyle 20 dekada ve toplamda ise 300 dekada organik kuru fasulye tohumu, organik gübre alımı, ekim ve sürüm işlemleri yapılarak projenin devamı sağlanmıştır (<https://www.tarimtv.gov.tr>). Birlik faaliyetleri kapsamında daha çok organik fasulye ve nohut yetiştiriciliği yapılmaktadır ve üretilen ürünlere Türkiye’nin 81 ilinden talep gelmektedir. Birlik, günümüzde Türkiye’nin tek organik bakliyat yetiştiricisi konumundadır.

Ürün Bazlı Üretici Birlikleri

a. Organik Fındık Üreticileri Birliği

Organik fındık alanındaki üretici birlikleri Samsun ve Ordu’da kurulmuştur. Samsun’da 4 (Çarşamba, Tekkeköy, Terme ve 19 Mayıs, Bafra, Alaçam, Yakakent, Atakum, İlkadım ve Canik İlçeleri) ve Ordu’da 2 (Fatsa, İkizce) adet birlik bulunmaktadır.

Organik fındık yetiştiriciliği 1994 yılında Türkiye’de ilk defa Samsun iline bağlı Terme ilçesindeki Çamlıca Köyünde bir Alman firmasının organik fındık talep etmesi ile başlamıştır. Bu konuda kurulan ilk Birlik olan Samsun Terme Organik Fındık Üreticileri Birliği 2020 yılı verilerine göre Çamlıca ve Yüksekayla üreticilerinden oluşan 113 üyeye sahiptir. Üretilen organik fındıkların %90’ı ihraç edilmektedir.

Samsun’da 32 kişiden oluşan ve organik üretimden tüketime kamu, sivil, özel ve akademisyen tüm tarafları kapsayan “Ekolojik Yaşam Planlama ve Koordinasyon Kurulu” oluşturulmuş ve “Samsun’u Ekolojik Üretim ve Yaşam Merkezi Yapma” vizyonuyla 19 maddelik yol haritası hazırlanmıştır. Belirlenen yol haritası doğrultusunda çok sayıda proje hayata geçirilmiş, üreticilere yönelik eğitimler verilmiş, üretim-pazarlama süreçlerinde sonuç odaklı çalışmalar yürütülmektedir (Anonim, 2019g).

Bir başka organik fındık üretici birliği ise Samsun Çarşamba’da bulunmaktadır. İnsanların güvenilir gıda ve kaliteli tarım ürünleri ile buluşmasını sağlamak, doğal dengeyi ve çevreyi koruyarak tarımsal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak, kırsal alanda yaşam standardını yükseltmek amacıyla Samsun’da Çarşamba Organik Fındık Üreticileri Birliği 24.07.2007 tarihinde 57 üreticinin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Organik fındık üreticileri birlikleri arasında en fazla üreticiye (üretici sayısı 356) ise 2020 yılı verilerine göre Samsun Çarşamba’daki Birlik sahiptir. Toplam organik fındık arazisi 6.000 dekadır. Yıllık kabuklu organik fındık üretimi ise 1.000 ton kadardır (Anonim, 2019i).

Samsun ili, organik fındık yetiştiriciliğinin yanı sıra organik pazarlama kanallarının oluşturulması ve organik fındık yetiştiricilerinin örgütlenmesi açısından da önemli bir yere sahiptir. Yetiştirilen organik ürünler Samsun Canik Belediyesi CANİKOM adlı organik ve doğal ürünler marketi ve İlkadım Belediyesi %100 Ekolojik Pazar aracılığı ile tüketicilere ulaştırılmaktadır. Başlangıçta sözleşmeli olarak yapılan organik fındık yetiştiriciliği sözleşme yapılan şirketin zaman içerisinde sözleşme şartlarına uymaması, üretilen ürüne yeterli fiyatı vermemesi ve alımda tekel oluşturması gibi olumsuz sebeplerle organik fındık yetiştiricileri kendi ekonomik ve sosyal çıkarlarını savunabilmek ve özel sektöre bağıllığı ortadan kaldırabilmek için örgütlenme yoluna gitmişlerdir. Bunun sonucunda da, kendi üretici örgütlerini kurmuşlardır. Organik fındık yetiştiricileri arasındaki örgütlenme ekonomik ve sosyal çıkarları korumanın bir sonucu olarak gelişmiştir (Aydoğan, 2012).

a. Organik Zeytin Üreticileri Birliği

Organik zeytin üretiminde Türkiye’de Kilis’te ve Aydın’da (Karpuzlu) toplam 2 adet üretici birliği bulunmaktadır. Bu birliklerden ilk kurulan Kilis’teki birliktir; üye sayısı en fazla olan ise 2020 yılı Haziran ayı verilerine göre Karpuzlu’daki birliktir.

Kilis İli Organik Zeytin Üreticileri Birliği

Kilis İli Merkez İlçe Organik Zeytin Üreticileri Birliği (2013’te Kilis İli Organik Zeytin Üreticileri Birliği şeklinde ismi değişmiştir) 06.05.2011 tarihinde 68 üretici ve 20.000 dekar alanda kurulmuştur (<https://www.kilizi.org>); ve 2020 yılı Haziran ayı verilerine göre 16 üretici ile faaliyetlerine devam etmektedir. Kilizi Entegre Organik Zeytinyağı Tesisi 2015 yılında GAP Bölgesi’nin organik tarım açısından daha rekabetçi bir konuma gelmesini sağlamak amacıyla GAP İdaresi’nin koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içerisinde yürütülen “GAP Organik Tarım Küme Projesi” kapsamında kurulmuştur. Bu tesisle organik zeytinin organik müteşebbis sertifikasına sahip, modern bir işletmede işlenmesi, depolanması, paketlenmesi ve pazarlanması mümkün olabilmektedir (<http://www.gap.gov.tr>). Birliğin ana faaliyet konusu zeytinyağı üretimi ve paketlemedir. GAP Bölge Kalkınma İdaresi desteği ile “Zeytinyağı Şişeleme Paketleme Depolama” projesi sayesinde 2015 tarihinde kendi markası altında ilk zeytinyağı sıkım ve dolum işlemlerini de gerçekleştirmiştir. Kilis’te zeytincilik konusunda yaşanan gelişmeler organik tarıma olan ilgiyi arttırmakta ve geleneksel üretim yapan çiftçilerin organik tarıma geçmelerini teşvik etmektedir; böylece ilin ekonomisine katkı da

sağlanmaktadır. Birlik markalaşma çalışmalarına da ağırlık vermiş ve yapılan ön çalışmalar neticesinde yöre adını ve özelliklerini de çağrıştıran “KİLİZİ” marka olarak tescil ettirilmiştir (<https://www.kilizi.org>).

Aydın İli Karpuzlu İlçesi Organik Zeytin Üreticileri Birliği

Aydın’ın Karpuzlu ilçesinde 17.03.2013 tarihinde 36 üretici ile kurulmuştur (<http://karpuzlu.gov.tr>) ve 2020 yılı Haziran ayı verilerine göre halen aynı sayıda üretici ile faaliyetlerine devam etmektedir. Birliğin de ortak olduğu “AB Perspektifinde Organik Zeytin ve Zeytinyağı Üretimi” adlı bir proje geliştirilmiştir. Projenin amaçları ise organik zeytin/zeytinyağı üretiminde, zeytinin üretiminden sonra kalite ve katma değer açısından büyük önem taşıyan ürün işlenmesi, paketlenmesi ve pazarlama aşamalarında yeni yaklaşımlar kazanmak ve bu konularda eğitim/yayım tekniklerini geliştirilmesidir. Aydın İl Tarım ve Orman Müdürlüğü’nün yürütücüsü olduğu projede Aydın Valiliği, AB ve Dış İlişkiler Koordinasyon Merkezi, Çine Gelişim Vakfı ve İtalya ICEA (Istituto Perla Certificazione Etice Ed Ambientale) diğer ortaklardır (<https://www.yereldeab.org.tr>). Birliğin bir diğer faaliyeti de entegre tesis kurulmasıdır. Birlik bünyesinde kurulan entegre tesislerde işlenen organik zeytinyağları KOZ-BİR markasıyla iç ve dış pazarda satılmaktadır (<http://www.aydindenge.com.tr>).

b. Konya Organik Çilek Üreticileri Birliği

Türkiye’de organik çilek üretimi ile ilgilenen tek üretici birliği konumundaki Birlik, Konya’nın Hüyük ilçesinde 2009 yılında kurulmuştur ve 2020 yılı Haziran ayı verilerine göre 109 üretici ile faaliyetlerine devam etmektedir.

Konya’da Seydişehir, Akşehir ve Doğanhisar ilçelerinde çilek üretimi yapılırsa da organik çileğin ilk başladığı yer Hüyük’tür. Organik çilek üretimiyle Hüyük ilçesindeki atıl tarım alanları değerlendirilmiş, iş gücü yılın geniş zamanına yayılmış ve Konya İl Özel İdaresi’nin 2007 yılından sonra çilek fidanı verilmesiyle birlikte organik tarım belli bir noktaya gelmiştir. (<http://www.huyuk.gov.tr>). Hüyük’te organik çilek üretimi yapan üreticilerin büyük çoğunluğunun küçük ölçekli olması nedeniyle, girdilerin alınmasında ve ürünlerde fiyatların belirlenmesinde etkileri bulunmamaktadır. Bu nedenle üreticilerin örgütlenmesi ekonomik çıkarları açısından önemlidir. Ayrıca Hüyük ilçesinde organik çileğin pazarlanması açısından önemli olan 1000 tonluk bir soğuk hava deposu bulunmaktadır (Çelik, 2014).

Hüyük ilçesinde yaklaşık 9.000 dekar alanda organik çilek yetiştiriciliği yapılmaktadır. 2018 yılında yaklaşık 30.000 ton organik çilek üretimi gerçekleşmiştir. Üretimin büyük bölümü iç piyasanın (%30) yanı sıra başta ABD, Rusya ve İran olmak üzere birçok ülkeye ihraç (%70) edilmiştir (Anonim, 2019h; <https://www.sabah.com.tr>). 2020 yılı Mart ayında Türkiye’de görülen Covid-19 salgını ilçedeki çilek üretimini çok az etkilemiştir. Üreticiler kısıtlama dönemlerinde tarlalarına gelmiş ve üretime devam etmiştir; sadece Mart ayı başında yaşanan don çilek üretimini biraz etkilemiştir. Salgın nedeniyle marketlerde açık ürün satılmasının yasaklanması üzerine yetiştirilen çilekler Birleşik Arap Emirlikleri, Maldivler ve KKTC ile paketlenme makinasının alınması ve bu yolla üretimin sağlanması yoluyla iç piyasada ulusal marketlere pazarlanmıştır (<http://www.hakimiyet.com>).

Türkiye şu anda organik çilek üretiminde dünya sıralamasında üçüncü sırada; Türkiye’de ise Konya birinci yer almaktadır; Konya’da ise Hüyük ilçesi ilk sırada gelmektedir (<https://www.haber3.com>). Organik çilek üretiminin ilk başladığı yıllarda kuru koşullarda yapılan üretim günümüzde sulu olarak da devam etmektedir (<https://euturkhaber.com>). Üretilen çileklerin çoğunun ihraç edilmesi dış piyasada rekabet gücünün oluşmasını sağlamaktadır. Böylece rekabet edilebilirlik üretimin artmasına teşvik etmektedir. Organik çilek üretiminde ihracat sayesinde kırsal kalkınma ve kırsal yaşamın desteklenmesi için örgütlenmenin önemli olduğu görülmektedir.

c. Çanakkale Ayvıcak Organik Kırmızı Et Üreticileri Birliği

Çanakkale ilinde yer alan Ayvıcak Organik Kırmızı Et Üreticileri Birliği 2009 yılında 8 köy ve 10 yetiştirici ile faaliyetlerine başlamıştır; şu an 63 çiftçi organik kırmızı et yetiştiriciliği yapmaktadır. Birlik; şu anda Türkiye'nin tek "organik kırmızı et" üreticisi konumundadır.

Ayvıcak ilçesinde organik kırmızı et yetiştiriciliği yapılmasının geçmişinde bölge halkının hayvanlarının değerinin altında alınması ve yetiştiricilerin kendilerine bir çıkar yol araması gelmektedir. Bu arayış neticesinde Anadolu'nun yerli hayvanı olan boz ırk organik yöntemlerle yetiştirilmeye ve pazarlanmaya başlamıştır. Organik etin kilosu ise normal ete göre %30 daha pahalı olarak satılmaktadır (<http://www.aljazeera.com.tr>).

Ayvıcak Belediyesi tarafından yapılan Organik Et Parçalama ve Paketleme Tesisi sayesinde Birliğin ürettiği organik kırmızı et canlı hayvan ve/veya karkas olarak tüketicilere ulaştırılabilmektedir.

d. Mersin Organik Muz Üreticileri Birliği

Mersin Türkiye'de muz üretiminde önemli bir role sahiptir. Geleneksel tarım yöntemlerinin dışında bir üretim modeli olan organik tarıma geçilmesi muz üretiminin artmasını sağlamıştır. Mersin Organik Muz Üreticileri Birliği 2006 yılında 3 üretici ile Bozyazı ilçesinde kurulmuştur. 2020 yılı Haziran ayı verilerine göre 48 ortak ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Birliğin muz seraları, muz sarartma ve paketleme tesisleri bulunmaktadır (Anonim, 2019). Birlik sayesinde hem muz üretimi canlanmış hem de muz Türkiye'de ilk kez organik olarak yetiştirilmeye başlanmıştır. Birlik, dünyada Kosta Rika dışında organik üretim yapılan ikinci merkez konumundadır. Bu sayede Birlik ithal çikita muz ile rekabet edebilmek amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir (<http://www.muz.gen.tr>). Birlik, Türkiye'de günümüzde tek organik muz yetiştiricisi konumundadır.

Organik tarım ile ilgili faaliyet gösteren üretici birlikleriyle ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında bu birliklerin bölgelerindeki organik ürünlerin üretiminde ve pazarlanmasında etkili olduğu ifade edilebilir; bunun yanında çok az sayıdaki birliğin kendi bölgeleri dışına ürün pazarladığı ve buna karşın sadece Konya Organik Çilek Üreticileri Birliği'nin ihracat yaptığı söylenebilir.

3.2.2. Türkiye'de organik tarımsal üretimde kooperatifler

Tarımsal üretimde aile işgücü temelli küçük ve orta ölçekli işletmeler ile yine küçük ve orta ölçekli gıda firmaları ve tüketiciler tekelleşmeden sürekli zarar görmektedir. Organik tarımda üretim yapmanın ve bu ürünlerin pazarlanmasının geleneksel tarım yöntemine göre nispeten daha zor olması bu durumu daha da zorlaştırmaktadır. Bu kapsamda tarım ve gıda alanında kooperatifleşme, diğer sektörlere göre yaşamsal öneme sahiptir.

Kooperatifler üreticilerin girdi ihtiyaçlarının karşılanması, ürünlerin değerlendirilip pazarlanması, çeşitli konularda tesisler kurarak tarımsal sanayinin gelişmesine ve istihdam imkanlarının artırılmasına katkı sağlanması gibi amaçlarla kurulmaktadırlar. Türkiye'de özellikle tarım sektöründe örgütlenmenin zayıf olması sonucu aynı zamanda organik tarımda da kooperatifleşme bilincinin henüz tam anlamıyla benimsenmemesinin bir çıktısı olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun bir göstergesi de Türkiye'de organik ürünler ve organik tarım yapan üreticilerin oluşturduğu kooperatif sayısının az olmasıdır. Bu bakımdan bu bölümde Türkiye'de organik tarımsal üretimde yer alan kooperatiflerin incelenmesine çalışılmıştır.

a. Kadın Çiftçiler Ekolojik Eğitim ve Üretim Merkezi Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi

Kadın Çiftçiler Ekolojik Eğitim ve Üretim Merkezi (KAÇEM), Kayseri'de kadınlara yönelik olarak çalışmalar yürüten bir merkezdir. TOB tarafından Eğitim, Yayım ve Yayınlar Dairesi Başkanlığınca "özel projeler" kategorisinde desteklenen "Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım

Projesi” çalışmaları kapsamında Kayseri İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından yürütülen; Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Kaptar Derneği’nin ortak olarak yer aldığı, “Kadın Çiftçiler Ekolojik Eğitim ve Üretim Merkezi” bir proje olarak başlamıştır. İç Anadolu Bölgesi’nde bir ilk olan bu merkezde organik üretici olan kadınlara ürünlerin işlenmesi ve paketlenmesi gibi konularda eğitimlerin verilmesi ve ürünlerin işlenerek pazarlanması ile istihdam alanı oluşturulması sağlanmıştır. Proje ile öncelikle Bünyan ilçesi Karahıdır mahallesinde olan bu merkezde organik ürünler kadınlar tarafından işlenerek organik mamul ürünlere dönüştürülmektedir. Elde edilen mamul ürünlerin yerelde pazarlanması “Yerelde Üret Yerelde Tüket” mantığı ile kırsal alanda kalkınmaya destek sağlamaktadır. Yöredeki yerel tohumlara sahip çıkarak gelecek nesillere aktarımını sağlamak için KAÇEM’de küçük çaplı bir tohum sandığı da oluşturulmuştur. 2018 yılının Ocak ayında 12 kadın üretici Kadın Çiftçiler Ekolojik Eğitim ve Üretim Merkezi Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi kurmuştur. Kadınlar halen ürettikleri organik ürünleri bu Merkez’de işleyerek salça, reçel, tarhana, erişte ve pekmez gibi katma değeri yüksek ürünlere dönüştürerek üretim yapmaktadırlar. Böylece süreç kurumsal bir yapıya dönüştürülmüş ve ayaklarının üzerinde durur noktaya gelmiştir. Kooperatif ile kadınların vasıflı iş gücüne dönüşmesi, ürünlerini aracısız pazarlamalarının sağlanması, aile gelir düzeylerini yükseltmeleri ve rol model olmaları sağlanmıştır (<http://kacemorganik.com>).

b. Of Özçay Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

Of Özçay Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, 1989 yılında kurulmuş ve 1990 yılı yaş çay sezonunda üretime başlamıştır. Kooperatif, kurduğu çay fabrikası ile sektörde başarılı olmuştur. Tam donanımlı tesis ve laboratuvara sahip olan bu kooperatif üretimin her safhasında üretim gereklerine özen göstererek piyasanın talebine uygun ürün yelpazesi oluşturmuştur. Türkiye’de ilk kez Trabzon’un Of ilçesinde faaliyet gösteren özel sektöre ait bir çay firması tarafından 2002 yılında üretilmeye başlanan 2,5 yapraklı organik yeşil çay ile sektörde bir ilke daha imza atılmıştır. Kooperatifin yaklaşık 1.280 ortağı bulunmaktadır. Kooperatif tarafından yetiştirilen organik yeşil çay Fransa’da yılın inovasyon ödülünü almıştır (<https://ozcay.com.tr>).

c. Tire Organik Gıda Ürünleri Kooperatifi

Tire Organik Gıda Ürünleri Kooperatifi 2017 yılında doğayı ve doğayı korumak ilkesiyle İzmir’de kurulmuştur. Kurulma ilkelerinden bir diğeri ise yerli üreticinin daima yanında olmak ve üreticinin gelişmesi için tüm girişimlere destek vermektir. Yerli üreticinin emeği ve kazancı Kooperatif’in daima ilk önceliği olmuştur. Kooperatif, gelecek nesillere daha yaşanılabilir bir dünya bırakmak adına organik üretimi desteklemekte ve bu doğrultuda gerçekleşecek projeleri desteklemeyi amaçlamaktadır. Kooperatif kapsamında üretilen organik ürünler ise un, baklagil, makarna, salça, tahin, pekmez, yumurtadır (Anonim, 2019j).

d. Ulupınar Çevre Koruma, Geliştirme ve İşletme Kooperatifi

Kasım 2000’de tamamlanan “Türkiye’de Kıyı Yönetimi ve Turizm: Çıralı ve Belek Projesi”, Antalya Kemer iline bağlı Çıralı’da organik tarım ve ekoturizm çalışmalarını, çevre koruma ağırlıklı etkinlikleri sürdürebilecek bir kooperatifin de kurulmasına öncülük etmiştir. Kooperatif, deniz kaplumbağaları ile başlayan koruma çalışmalarının, yıllar içinde yörede yaşayan halkın ihtiyaçlarına göre şekillenmesinin sonucunda doğmuştur. 2000 yılının sonunda Güney Antalya Turizmi Geliştirme ve Altyapı İşletme Birliği (GATAP) ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF Türkiye) ile işbirliği içerisinde UNDP-GEF/SGP’nin desteklediği 3 yıllık “Koruma Altındaki Alanlarda Yaşayan Halk İçin Sürdürülebilir Kalkınma Projesi”ne başlamıştır. Biyolojik çeşitlilik açısından önemli alanların, türlerin ve tarihi değerlerin korunarak yöre halkına ek gelir kaynakları yaratılmasını amaçlayan bu proje ile Çıralı’da organik tarım çalışmaları başlatılmıştır. Bu proje kapsamında organik tarım uygulamaları hakkında üreticilere eğitim verilmekte, yöredeki çiftçilerin sera ve bahçeleri kontrol edilerek çiftçilere danışmanlık yapılmaktadır; ayrıca eko-

turizm faaliyetleri için hazırlık ve eğitim çalışmaları yürütülmektedir (<https://www.ekocirali.com>). Kooperatif ortağı olan üreticiler organik olarak meyve-sebze, doğadan toplama gıdalar, çaylar, mantarlar, bal, harnup özütü, üzüm pekmezi, nar suyu, nar ekşisi üretimi yapmaktadır.

Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın (BAKA) 2014 yılında yaptığı destekler ile bölgedeki organik üretim daha da yaygınlaşmıştır. BAKA destekli Argo-Eko Turizm Projesi kapsamında 25 üretici, Ulupınar Çevre Koruma Geliştirme ve İşletme Kooperatifi çatısı altında toplanarak yurtiçi ve yurtdışında eğitim alıp sertifikalı şekilde organik üretim yapmaya başlamıştır. Çıralı merkezde oluşturulan teşhir noktasında yerli ve yabancı tatilcilere bu ürünler sunulurken (<https://www.hurriyet.com.tr>) Ankara ve İstanbul'daki organik pazarlara da ürünler gönderilmektedir; ayrıca 3 yıldır da ürünlerin internet üzerinden satışı yapılmaktadır.

Kooperatifler ile ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında görüleceği gibi; Türkiye'de organik tarımda kooperatifleşme şeklinde çok az örgütlenme bulunmaktadır. Bunun gerekçeleri olarak sadece organik tarım alanında değil genel anlamda kooperatifleşme bilincinin oluşmaması, yaygınlaşmamasında henüz çiftçilerin yeterli bilgiye sahip olmaması, yenilikleri benimsemede zorlanmaları, çiftçilerin ortak olmaya teşvik edilememesi gibi sebepler gösterilebilir.

3.2.3. Türkiye'de organik tarımda Topluluk Destekli Tarım (TDT) modeli

Organik tarımın temelinde de yer alan Katılımcı Garanti Sistemleri (KGS), tüketicilerin güvenli gıdaya erişimleri; çevreye duyarlı üretim yapan küçük ve yerel üreticilerin ise daha cazip pazarlama imkânlarına sahip olabilmeleri açısından üçüncü taraf sertifikasyonuna alternatif bir yaklaşım olarak tüm dünyada önem kazanmaya başlamıştır. Son yıllarda doğal, katkısız ürün üreten, çevre bilincine sahip üreticiler ile sayıları giderek artan sağlıklı gıdalara ulaşmak isteyen bilinçli tüketicileri bir araya getiren TDT modelini benimseyen gıda topluluklarının sayısı hızla artmıştır. TDT modellerinde bir grup tüketici, belirli bir yerel üretici grubunu ön ödeme, satın alma garantisi, teknik bilgi, planlama vb. konularda desteklemektedir. Türkiye'de belirli kriterlere uygun üretim yapan üreticilerle bu ürünleri satın alan tüketici grubu KGS aracılığıyla bir araya gelmekte, organik tarım sertifikası aranmaksızın sürecin kriterlerinin belirlenmesini ve denetlenmesini birlikte yapmakta, üretici ve tüketici karar alma sürecine eşit koşullarda katılarak sorunlara çözüm bulmaya çalışmaktadırlar (Uysal ve Bektaş, 2016).

Tarımsal üretimde ortaya çıkan çevre kirliliği, biyoçeşitlilik kayıpları, gıda kalitesinde yaşanan değişimler, toprak ve su kaynakları yetersizliği, gıda kayıpları ve israf gibi olumsuzluklara karşı yeni modeller geliştirilmiştir. Sağlıklı ve adil gıdaya aracısız ulaşma amacıyla bir araya gelen insanlar "Gıda Topluluklarını" oluşturmaktadır. Sürdürülebilir gıda sistemleri olarak tanımlanan bu sistemlerde yer alan kişiler üretici-tüketici kooperatiflerinde, TDT sistemlerinde, üretici pazarlarında, organik pazarlarda, kent bahçelerinde ve Slow Food sistemleri gibi değişik modellerde bir araya gelmiş ve gıda topluluklarını oluşturmuşlardır. Bu modellerde gıda güvenesi ve güvenliği, nitelikli tüketicilik, adalet, özgürlük, yerellik ve sürdürülebilirlik konuları ise odağa yerleştirilmiştir. Türkiye'de gıda toplulukları içinde en yaygın olarak TDT grupları bulunmaktadır. Bugün sayıları artan TDT gruplarına her geçen gün yenileri eklenmektedir. Bunların birçoğu eko-tüketici, kendi deyimleriyle "kullanıcı" örgütlenmesi şeklinde olan gruplardır. Bununla birlikte eko-yerleşim şeklinde olan oluşumlar da TDT içinde yer almaktadır (Çelik, 2016). TDT modeline örnek olarak Ankara'da Güneşköy, Tahtacı Örencik Doğal Yaşam Kolektifi; İstanbul'da Bir Umut Derneği, Boğaziçi Üniversitesi Mensupları Tüketim Kooperatifi, Kadıköy Tüketim Kooperatifi Girişimi, Nisan İmece Evi, Yeryüzü Derneği Tüketim Birliği, Dürtük Direnen Üretici Tüketici Kolektifi; İzmir'de Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Topluluk Destekli Tarım Grubu, Batı İzmir Topluluk Destekli Tarım Grubu, Halk Sağlığı Gıda Grubu, Ege Üniversitesi İktisat Fakültesi Gıda Grubu, Bornova Belediyesi Gıda Grubu, Menemen Grubu, Foça Yeryüzü Pazarı, İmece Evi Abone Aile Sistemi, Muğla'da Bizim Bostan-Topluluk Destekli Tarım Grubu ve diğer bazı illerde faaliyetlerini sürdüren yapılar verilebilir.

TDT ile ilgili genel bir değerlendirme yapıldığında diğer örgütlenme modelleri gibi bu modele fazla bir talebin olmadığı görülmektedir. TDT'nin diğer örgütlenme modellerinden ayrılan en önemli yanı üretilen ürünlerde genel olarak organik tarım sertifikasının aranmamasıdır; dolayısıyla bu farklılık nedeni ile TDT modelinin diğer modellere göre daha az tercih edildiği söylenebilir. Bunun yanında ayrıca ABD'de TDT modeline dahil üreticilerin organik tarım sertifikasının olduğu söylenebilir.

3.2.4. Türkiye'de organik tarımda üretici dernekleri

Organik tarım alanında yer alan üretici derneklerinin genel anlamda kuruluş amaçlarına bakıldığında üreticilerin bilinçlendirilmesinin ve örgütlenmesinin sağlanması, organik ürünler sektörünün düzenli, güvenli ve istikrarlı bir şekilde çalışmasının ve gelişmesinin sağlanması, organik tarımın tanıtılması ve yaygınlaştırılması, organik gıdaya ulaşımın kolaylaştırılması gibi amaçların olduğu görülmektedir.

Türkiye'de organik tarımda yer alan üretici derneklerinden bazıları şunlardır: Erzurum Organik Güvenilir Gıda Üreticileri Derneği (OGÜF), Kars Organik Üreticiler Derneği, Kapadokya Organik Tarım Üreticileri Birliği Derneği, Kırtık Köyü Organik Tarım ve Turizmi Geliştirme Derneği, Bolluk Organik Fındık Üreticileri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Karadeniz Organik Tarım Ürünleri Üreticileri Derneği, Ankara Organik Üreticiler ve Müteşebbisler Derneği, Organik Ürün Üreticileri ve Sanayicileri Derneği (ORGÜDER), Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO), Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, Organik Gıda Üreticileri Federasyonu, DEMETER (Biyodinamik Tarım Derneği), GAP Organik Küme Derneği (GAP ORKÜDER), Dört Mevsim Ekolojik Yaşam Derneği, EKOLOG Ekolojik Girişimciler ve Gönüllüler Derneği, Ekoloji Kolektifi, Ekolojik Yaşam Derneği (EKODER), Fethiye Ekolojik Yaşam Derneği, Gediz Ekoloji Topluluğu, Kirazlı Ekolojik Yaşam Derneği, Kocaeli Ekolojik Yaşam Derneği, Zeytin Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, Sürmeli Mahallesi Derneği Organik Üreticileri, Ekolojik Yaşam Derneği (EKODER), Çukurova Organik Tarım Derneği, Konya Organik Tarım Derneği, Organik Yaşam Derneği (ORYAD), Organik Sürdürülebilir ve İyi Tarım Organizasyonu Derneği (OSİTODER).

Organik tarım alanındaki örgütlenme şekillerine genel olarak bakıldığında birlikler, dernekler ve TDT şeklinde olan örgütlenme sayısının kooperatiflere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Burada tartışılması ve üzerinde düşünülmesi gereken konu örgütlerin sayısının mı yoksa etkinliğinin mi önemli olduğudur. Bunun yanında organik bitkisel üretim açısından düşünüldüğünde birliklerin daha fazla ve etkili olduğu söylenebilir. Aşağıdaki Tablo 2'de Türkiye'de organik tarımsal üretimde örgütlenme modellerinin özeti görülmektedir. Tablodan da görüleceği gibi organik tarımsal üretimde ilgi alanları ve sorumlulukları farklı olmak üzere 4 farklı örgütlenme modelinden bahsedilebilir. Çiftçilerin en fazla üretici birlikleri şeklindeki örgütlenmeye ilgi gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 2. Türkiye'de Organik Tarımsal Üretimde Örgütlenme Modelleri

Örgütlenme Modeli	Tabi Olduğu Kanun	Türü	Örgüt Sayısı
Üretici Birlikleri	5200 Sayılı Kanun	Meyve, Sebze, Tarla Bitkileri, Tahıl, Bakliyat, Kırmızı Et, Süt	31
Birim Kooperatifler	1163, 3476 Sayılı Kanun	Tarımsal Kalkınma	4
Topluluk Destekli Tarım (TDT) modeli	Yok	Üretici-Tüketici buluşması	Kesin rakama ulaşılamamıştır.
Üreticileri Dernekleri	5253 sayılı Dernekler Kanunu	Üretici-Tüketici buluşması	Kesin rakama ulaşılamamıştır.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Toplumsal yapıda giderek artan çevre ve sağlıklı yaşama bilinci neticesinde tarımsal üretimde hatalı tekniklerden ve uygulamalardan kaynaklanan zararlar üreticiler ve tüketiciler tarafından hissedilir duruma gelmiştir. Nitelikli, sağlık şartlarına uyan ve çevresel dengeye zararı olmayan tarım ürünleri üretmek için diğer tarımsal yöntemlerin alternatifi olarak organik tarım yöntemi ortaya çıkmıştır. Doğa dostu üretim yapan çiftçiler organik pazarlar, gıda toplulukları, üretici pazarları veya kooperatif satış noktaları kanalıyla hem tüketicilerin kolay ve ucuz yoldan gıdaya ulaşımını sağlamakta hem de gelirlerini yükseltebilmektedir. Bu pazarlama kanalları sayesinde daha az aracının bulunması nedeniyle çiftçiler ve tüketiciler arasındaki mesafe kısaltmakta ve çiftçiler ürünlerini daha uygun fiyattan satabilirken tüketicilerin de daha uygun fiyattan ürün bulması mümkün olabilmektedir.

Türkiye’de doğrudan organik tarımsal üretim yapan üreticilerin bir araya gelmesiyle oluşturulan örgütlenmenin henüz çok yeni bir geçmişinin olduğu söylenebilir. Bunun yanında, Türkiye’de organik tarımın ek çatı altında hızlı ve sağlıklı gelişimini sağlamak amacıyla üretici, tüketici, işleyici, tüccar, kontrol ve sertifikasyon kuruluşları çalışanları, araştırmacı ve teknik elemanların katılımıyla 1992 yılında İzmir’de kurulan Ekolojik Tarım Organizasyonu (ETO) Derneği bir şemsiye organizasyon olarak değerlendirilebilir. Organik tarımda örgütlenme modelleri incelendiğinde bu faaliyetlerin ağırlıklı üretimle ilgili olduğu görülmektedir. Çeşitli örgütlenme modelleri ile pazar altyapısı geliştirilerek kırsal alanda üretim yapan çiftçilere pazar olanağı sağlanmış ve tüketicilerin organik ürünlere erişimi desteklenmiştir. Ayrıca, örgütlenme aracılığıyla organik ürün yetiştiriciliğinin ve satışının yaygınlaştırılmasına ve organik ürün deseninin zenginleştirilmesine katkı sağlanmıştır. Örneğin, üretici örgütleri organik tarımın en zor aşamalarından olan satış ve pazarlamada kolaylık sağlamaktadır. Üretici örgütleri yerel üretimi desteklemekte, üretimle ilgili ucuz girdi temini, sabit fiyat garantisinin olması ve yerelde ekonomi dinamizminin devamını sağlamaktadır.

Organik tarımda en önemli sorunların başında çiftçilerin örgütlenmesi gelmektedir. Çiftçilerin bir araya gelmesinde sorunlar yaşandığı için küçük alanlarda yapılan üretim için kontrol ve sertifikasyon kuruluşları ile yapılan anlaşmalar maliyeti artırıcı bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Organik tarımda kontrol ve sertifikasyon işlemleri bireysel veya grup şeklinde yapılmaktadır. Bireysel sertifikasyon ücretleri genellikle grup sertifikasyon ücretlerinden daha fazladır; dolayısıyla da çiftçilerin bir örgüt çatısı altında grup sertifikasyonu yolunda gitmesi durumunda maliyetleri azalmaktadır. Benzer şekilde çiftçilerin ürünlerini bireysel pazarlamalarından ziyade tarımsal örgüt çatısı altında pazarlamaları daha kolay olacaktır.

Organik tarımda örgütlenmenin doğru bir şekilde sağlanmasıyla çiftçilere çok önemli avantajlar sağlanabilir. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

- Örgütlenme durumunda sözleşmeli üretim için pazarlık gücü ve elde edilecek fiyat artacaktır. Dolayısıyla çiftçi gelirlerinin artmasına da katkı sağlanacaktır.
- Üretici birliği ya da kooperatif şeklindeki örgütlenmede girdilerin toplu alım imkanı olduğundan bu örgüt modeli hem tüm girdilerin tedarikinde hem de ürünlerin pazarlamasında daha etkin rol oynanabilir.
- Krediye ulaşım konusunda örgütlenmenin önemli katkıları olabilecektir. Çiftçiler örgütlenme aracılığıyla hem finansmana daha kolay ulaşabilecekler hem de daha düşük maliyet ödeyeceklerdir.
- Üretici birliği ya da kooperatif şeklindeki örgütlenme modellerinde iç denetim aracılığı ile çiftçilerin faaliyetleri etkin bir şekilde izlenebilir.
- Örgütlü bir yapı içinde çiftçilerin ihtiyaç duyduğu konularda eğitimler yapılabilir.
- Örgütlü bir yapı içinde çiftçilerin danışmanlık hizmetini alması daha kolay olabilir.
- Örgütlenme yoluyla pahalı makine ve aletlerin ortak kullanımına da imkan verilebilecektir. Böylece tek başına bir çiftçinin satın almasının mümkün veya rasyonel olmadığı makineler ve aletler çiftçiler tarafından ortaklaşa kullanılarak verim düzeyleri artabilir.

Çalışma neticesinde elde edilen sonuçlar çerçevesinde organik tarımda örgütlenme konusunda getirilebilecek öneriler ise şunlardır:

- Üretici-tüketici buluşmasını doğrudan sağlayan organik ürün pazarları ve TDT modeli yaygınlaştırılabilir.
- Türkiye’de organik tarımdaki üretici birlikleri ile Avrupa’daki organik tarım üretici birliklerini bir araya getirip ortak projeler yürütmelerini sağlamaya yönelik çalışmaların yapılması amacıyla TOB ile Ticaret Bakanlığı iş birliğinde projeler geliştirilebilir.
- IPARD’ın Leader Yaklaşımı ile kurulan Yerel Eylem Grupları’nda organik tarıma geçiş bir kalkınma modeli olarak ele alınabilir.
- Organik tarım ilkelerinin genç nesil tarafından benimsenmesi ve uygulanması daha kolay ve daha uzun soluklu olacağı düşünüldüğünde önümüzdeki dönem genç çiftçi destekleme projelerinde organik tarım başlığı daha çok teşvik edilebilir.
- Satış mağazaları zincirine sahip Tarım Kredi, PANKOBİRLİK gibi Türkiye’nin köklü büyük kooperatiflerinin satış mağazalarında küçük kooperatif ve birliklere ait organik ürünlerin satılacağı alanlar kurulabilir.

Son söz olarak; organik tarımın yaygınlaştırılması için en iyi modelin üreten, işleyen ve perakende olarak ürünün satışını yapan, dikey entegrasyonunu tamamlamış ve tüketici birliğinin de bulunduğu bir sistem olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Anonim, (2019a). Web sitesi: <https://www.tesadernegi.org/cumhurbaskanligi-hukumet-sistemine-gore-turkiyede-tarimin-orgutlenme-deseni-ve-tarimsal-kooperatifler.html?a0e979&a0e979> Erişim Tarihi: 08.09.2020

Anonim, (2019b). Web sitesi: <http://www.orguder.org.tr/hakkimizda.aspx> Erişim Tarihi: 14.12.2019

Anonim, (2019c). Web sitesi: <https://www.tesadernegi.org/> Erişim Tarihi: 14.12.2019

Anonim, (2019d). Web sitesi: <https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM> Erişim Tarihi: 01.02.2020

Anonim, (2019e). Web sitesi: <https://indigodergisi.com/2017/07/organik-tarim-diyarbakir-egil-igin/> Erişim Tarihi: 14.12.2019

Anonim, (2019f). Web sitesi: <http://www.dunyagida.com.tr/haber/organik-tarimin-en-gozde-sehirlerinden-samsun/3455> Erişim Tarihi: 14.12.2019

Anonim, (2019g). Web sitesi: <http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/konya/huyukten-cilek-ihracati-40996714> Erişim Tarihi: 14.12.2019

Anonim. (2019h). Web sitesi: <https://www.haber3.com/guncel/akdeniz-universitesi-ogrencileri-bozyazida-incelemelerde-bulundu-haberi-2221086> Erişim Tarihi: 14.12.2019

Anonim, (2019i). Web sitesi: <http://www.cofub.com/> Erişim Tarihi: 05.09.2020

Anonim, (2019i). Web sitesi: <http://www.tireorganikkoop.com/kurumsal> Erişim Tarihi: 05.09.2020

Anonim, (2020a). https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM/Belgeler/%C3%9Cretici_Birlikleri_Bilgi_Kart%C4%B1_2020_2.pdf Erişim Tarihi: 02.08.2020

Ayla, D., Altıntaş, D., (2017). “Organik Üretim ve Pazarlama Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme”. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt.19, Sayı:4, 7-17.

Aydoğan, M., (2012). Samsun İlinde Organik ve Konvansiyonel Fındık Yetiştiricilerinin Gübre Kullanımı Konusundaki İletişim Kaynaklarının Sosyal Ağ Analizi İle Karşılaştırılması.

Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Yayın No: 207, Ankara.

- Çelik, Z., (2016). Gıda Toplulukları ve Aracısız Ürün Ağı Analizi. Meyve Bilimi, Cilt.1, 26-32.
- Çelik, Y., (2014). Konya İli Hüyük İlçesinde Organik Çilek Üretiminde Örgütlenme ve Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri. Organik Hüyük Çileği Üretiminin Geliştirilmesinde İhracat Kanalları ve Lojistik Çalıştay, 15-17 Ocak 2014, Konya.
- İnan, İ. H., Direk, M., Başaran, B., Birinci, S., Erkmən, E., (2005). Tarımda Örgütlenme. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI: Teknik Kongresi 1133-1154. 3-7 Ocak. Ankara.
- Karadaş, K., Ertürk, Y. E., Demir, O., Külekçi, M., Demir, N., (2015). “İğdır İlinde Kırsal Kalkınma Kooperatifi Üyelerinin Örgütlenme ve Kooperatif Faaliyetleriyle İlgili Problemleri ve Çözüm Önerilerinin Belirlenmesi”. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, Cilt.50, Sayı:2, 152-162.
- Kaya, T. E., Atsan, T., (2013). “Kırsal Kadının Organik Tarımı Benimsemesini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma (TRA1 Bölgesi Örneği)”. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt.44, Sayı:1, 43-49.
- Kaya, K., Çoker, S., Kınıklı, F., Yercan, M., (2019). “Çiftçilerin Kooperatifçiliğe Bakış Açıkları Üzerine Bir Araştırma: Ağrı ve Eskişehir İller Örneği”. Tarım Ekonomisi Dergisi, Cilt.25, Sayı:2, 219-230.
- Kınıklı, F., Çıkıkcı, C., Yercan, M., İnce, Y. E., (2017). “Ortakların Kooperatif Hizmetlerinden Yararlanma Olanakları ve Memnuniyet Durumlarının İncelenmesi: İzmir İli Gödence Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Örneği”. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, Cilt.52, Özel Sayı, 303-320.
- Kurtar, E. S. ve Ayan, A. K., (2004). “Organik Tarım ve Türkiye’deki Durumu”. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt.19, Sayı:1, 56-64.
- Rehber, E., (2013). Tarım Ekonomisi. Ekin Yayınları.
- Pektaş, G. Ö. E., (2019). Türkiye’de Organik Tarım Pazarlaması ve Bir E-ticaret Girişimcilik Örneği. 4th International EMI Entrepreneurship&Social Sciences Congress, 29-30 November 2019, İstanbul
- Topuz, K. T., Bozoğlu, M., Başer, U., (2017). “Güncel Gelişmeler Kapsamında Türkiye’deki Çiftçi Örgütlerine Yönelik Mevzuatın Değerlendirilmesi”. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, Cilt.52, Özel Sayı, 140-161.
- Uysal, Ö. K. ve Bektaş, Z. K., (2016). Organik Tarımda Katılımcı Garanti Sistemlerinin Türkiye’de Uygulanabilirliği. XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 25-27 Mayıs 2016, 1:243-253, Isparta.
- <https://www.kilizi.org/sayfa/hakkimizda> Erişim Tarihi: 16.07.2020
- <http://kacemorganik.com> Erişim Tarihi: 27.08.2020
- <https://ozcay.com.tr> Erişim Tarihi: 27.08.2020
- <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/organik-gidalara-izleme-ve-sorgulama-sistemi-278534> Erişim Tarihi: 27.08.2020
- <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/istanbul-halk-ekmekin-organik-unu-karstan/1543398> Erişim Tarihi: 29.07.2020
- <http://www.aladag.bel.tr/index.php/aladag-rehberi/organik-tarim> Erişim Tarihi: 02.08.2020
- <https://www.tarimtv.gov.tr/tr/video-detay/tunceli-de-organik-kuru-fasulye-5325> Erişim Tarihi: 08.08.2020

- <http://www.gap.gov.tr/kilizi-entegre-organik-zeytinyagi-tesisi-kalkinma-bakani-sayin-cevdet-yilmaz-in-tesrifleriyle-acilacak-duyuru-18.html> Erişim Tarihi: 09.08.2020
- <http://www.aydindenge.com.tr/ekonomi/05/03/2018/karpuzlunun-zeytinyagina-gunes-dogdu> Erişim Tarihi: 09.08.2020
- <http://karpuzlu.gov.tr/karpuzlu-organik-zeytin-ureticileri-birligi> Erişim Tarihi: 09.08.2020
- <http://www.huyuk.gov.tr/organik-hyk-ilegi-retiminin-gelistirilmesinde-ihracat-kanallari-ve-lojistik-alistayi-yapildi> Erişim Tarihi: 09.08.2020
- <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2014/01/31/konyanin-cilegi-abd-ve-rusya-pazarinda> Erişim Tarihi: 09.08.2020
- <http://www.hakimiyet.com/konyali-cilek-ureticisi-koronavirus-salginindan-etkilenmedi-1271966h.htm> Erişim Tarihi: 09.08.2020
- <https://www.haber3.com/guncel/koylu-kadinlar-cilek-mesaisinde-haberi-1341100> Erişim Tarihi: 09.08.2020
- <https://euturkhaber.com/index.php/2020/07/15/konyali-cilek-ureticisi-salgindan-etkilenmedi/#> Erişim Tarihi: 09.08.2020
- <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/organik-etin-merkezi-ayvacik> Erişim Tarihi: 14.08.2020
- <http://www.muz.gen.tr/muzbir/organikmuzbir.htm> Erişim Tarihi: 14.08.2020
- <https://www.ekocirali.com> Erişim Tarihi: 24.08.2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/yetistirdikleri-organik-urunleri-internetten-sa-40278095> Erişim Tarihi: 24.08.2020
- <https://www.yereldeab.org.tr> Erişim Tarihi: 05.09.2020

Review Article

Türkiye’de Organik Tarımsal Üretimde Örgütlenme Modellerinin İncelenmesi

Investigation of Organizational Models in Organic Agricultural Production in Turkey

Şeyma KAHVECİ Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi seymakahvecite@gmail.com https://orcid.org/0000-0002-8754-8057	Yener ATASEVEN Doç.Dr. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü yenerataseven@hotmail.com https://orcid.org/0000-0003-0590-5493
--	--

Extensive Summary

Introduction

Unlike industrial agriculture, which can be carried out in large areas, organic agriculture can be done on a very small scale. This situation increases the costs in organic agriculture and causes the consequences of not making the right planning in the balance between supply and demand. As a solution to such problems, the models established by organic agriculture producers came to the fore. One of the most important ways to increase agricultural production, to obtain quality products and to increase the living standards of those engaged in agriculture is to organize producers effectively.

Socioeconomically important faced by the agriculture sector financing in Turkey, input supply and marketing problems cannot be solved, the problems of organization is considered to be one of the most important problems of the sector. Organization gains importance in eliminating structural defects in the agriculture of developing countries and in educating and informing producers. The scattered living of the producers in rural areas, their weakness against the buyers and sellers, in order to protect their economic and professional interests, led the producers to establish different organizations such as trade associations, cooperatives, unions, associations.

Organization models in organic agricultural production in the form of producer unions or cooperatives provide frameworks for the development of organic agriculture’s potential. In this context, the aim of this study is to examine the organizational models to be developed and disseminated organic agricultural production in Turkey. The lack of studies that examine the organizational issues in organic agricultural production in Turkey before and examining this issue for the first time, this study is one of the most important works that makes an important point.

Material and Method

This study has been prepared based on the literature; as a result of the literature review, present sources were examined, and interpretations were made by evaluating these sources from various angles.

Findings

Within the scope of this study, existing organizational models were examined by taking into account organic agricultural production and various evaluations and suggestions were tried to be

made. In this context, in this section; producer unions, cooperatives and producer associations have been examined in organic agriculture in Turkey. Although it is not included in the economic organization according to the structure that creates the new form of the agricultural organization structure, the Community Supported Agriculture (CSA) model, which is one of the organizational models in the field of organic agriculture, is also discussed in this study.

Unions come together groups and products-based in organic agricultural production in Turkey. While examining group and product-based producer unions, it is aimed to provide the widest information by trying to reach the existing information in the literature. In this context, it has been aimed to reach the existing information by examining the databases on the internet and the websites of the relevant unions and this information has been evaluated and interpreted.

Producer unions are the highest area within the scope of organic agricultural production in Turkey. There are a total of 31 producer unions and 2.438 members. The most organized group is fruit growing in organic production under producer union in Turkey. Grain unions follow fruit growing.

When a general evaluation is made about the producer unions, it can be said that the production possibilities, production increase and marketing possibilities of these unions operating in organic agriculture have increased through the organization. It can be stated that the unions established are effective in the production and marketing of organic products in their regions; in addition, it is seen that very few unions market products outside of the region and yet only Konya Organic Strawberry Producers Union exports.

Cooperatives are established for the purposes of provide the input demands of producers, evaluating and marketing the products, contributing to the development of the agricultural industry and increasing employment opportunities by establishing facilities in various fields. In general in Turkey, the fact that cooperatives in agriculture are not fully embraced yet causes the lack of awareness of cooperatives in organic agriculture. It is also an indicator of the small number of cooperatives on organic products in Turkey.

When a general evaluation is made about the cooperatives as it can be seen that there are very few organizations in the cooperative form of organic agriculture in Turkey. The reasons for this are the lack of awareness of cooperatives not only in the field of organic agriculture but also in general, the fact that farmers do not have sufficient information yet, they have difficulty in adopting innovations and the farmers are not encouraged to be partners.

In recent years, the number of food communities that adopt the CSA model, which brings together natural, additive-free products, environmentally conscious producers and conscious consumers who want to reach increasingly healthy foods, has increased rapidly. In CSA models, a group of consumers have supported to a specific local producer group prepayment, purchase guarantee, technical information, planning etc. matters. When a general evaluation is made about CSA, it is seen that there is not much demand for this model like other organization models. The most important part of CSA that differs from other organizational models is that organic agriculture certificate is not required for the products; therefore, it can be said that the CSA model is less preferred than other models due to this difference.

Considering the organizational models in the field of organic agriculture in general, it is seen that the number of organizations in the form of unions, associations and TDT is higher than the cooperatives. What needs to be discussed and considered here is whether the number of organizations or their effectiveness is important. In addition, it can be said that unions are more and more effective when considered in terms of organic plant production. Looking at the summary of the organization models in Turkey in organic agricultural production it may be mentioned four different organizational models with different interests and responsibilities. It can be said that farmers are most interested in organizing as producer unions.

Conclusion and Suggestions

It can be said it has a very recent past the organization in organic agricultural production in Turkey yet. When the organizational models in organic agriculture are examined, it is seen that these activities are mainly related to production. In addition, it has been made contribution to organic product cultivation, sales and enriching the organic product pattern through organization. Producer organizations support local production, provide cheap input for production, a fixed price guarantee and the continuation of the local economy dynamics.

With the correct organization in organic agriculture, it can be provided to farmers very important advantages. Some of these are given below:

- Bargaining power and the price to be obtained for contracted production will increase in the case of organization. Therefore, it will also contribute to the increase of farmer income.
- In organizational models in the form of producer unions or cooperatives, farmers' activities can be monitored effectively through internal audit.
- Training can be provided on subjects needed by farmers.
- It may be easier for farmers to get advice.

Within the framework of the results obtained from this article, the suggestions that can be made about organizing in organic agriculture are as follows:

- Organic product markets and CSA model that directly provide producer-consumer meeting should be expanded.
- Considering that the adoption and implementation of organic farming principles by the younger generation will be easier and longer-termed, the title of organic agriculture may be more encouraged in the young farmer support projects in the upcoming period.
- Turkey's largest cooperatives in stores like Agricultural Credit Sales, PANKOBİRLİK that have chain stores areas where organic products belonging to small cooperatives and unions are sold can be established.

As the last word; it can be said that the best model for the spreading of organic agriculture is a system that produces, processes and sells products in retail, has completed its vertical integration and includes a consumer union.